

GERWINDE VYNCKIER^a

Jonge slachtoffers, jonge daders?

PEECK, V. (2012) *Jonge slachtoffers, jonge daders? Een onderzoek naar risicofactoren en kenmerken van slachtoffers van geweld en de relatie met ouderschap*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.



Panopticon, 34 (3), 226-228
© 2013 MAKLU | ISSN 0771-1409 | MEI 2013

- ^a Vrijwillig postdoctoraal medewerker, Vakgroep Strafrecht en Criminologie, Universiteit Gent (Corresp.: Gerwinde.Vynckier@ugent.be).

Wanneer er gesproken wordt over jongeren en criminaliteit, wordt vaak de link gelegd met jongeren als *dader*. Het probleem van criminaliteit wordt vaak gezien als een probleem van de jongeren. Jongeren worden als het ware gedemoniseerd en veel minder als slachtoffer van criminaliteit gezien. Dat de studie *'Jonge slachtoffers, jonge daders? Een onderzoek naar risicofactoren en kenmerken van slachtoffers van geweld en de relatie met ouderschap'* vertrekt vanuit het risico van jongeren op *slachtofferschap* en de eventuele transformatie van slachtoffers naar daders, is wat mij betreft dan ook een eerste verdienste van deze studie. Het onderzoek focust vooral op primair geweld gepleegd door leeftijdgenoten op en rond de school en werd in de eerste plaats opgezet met als doel meer zicht te krijgen op welke jongeren nu het meest risico lopen om (herhaald) slachtoffer te worden van geweld en welke zich ontwikkelen tot daders. Op basis van voorgaand onderzoek wordt vooreerst aandacht besteed aan theorievorming rond slachtofferschap, risicofactoren, de overlap tussen daders en slachtoffers en herhaald slachtofferschap. Op basis van de Veiligheidsmonitor Amsterdam Amstelland en de Veiligheidsmonitor Voortgezet Onderwijs wordt dan cijfermatig aandacht besteed aan de aard en omvang van geweld onder jongeren, aan de overlap tussen daders en slachtoffers en aan herhaald slachtofferschap. Dit kwantitatieve onderzoek wordt echter aangevuld met een kwalitatief onderzoeksluik waarin praktijkprofessionals aan het woord gelaten worden en hun percepties meegeven over bovenvermelde topics.

Deze studie bevestigt wat reeds uit eerder onderzoek bleek en ook door professor BOUTELLIER in het voorwoord scherp wordt gesteld: slachtofferschap onder jongeren is geen marginaal fenomeen maar een ernstig alledaags probleem dat om meer (beleids)aandacht vraagt. Op basis van de Veiligheidsmonitor Amsterdam Amstelland blijkt opnieuw dat jongeren (begrepen als +15-jarigen¹) significant vaker (herhaald) slachtoffer worden van geweld dan volwassenen. Een belangrijke vaststelling is ook dat er een verband bestaat

¹ Hier stuiten we op één van de grenzen van slachtofferenquêtes: in het algemeen worden weinig slachtofferenquêtes afgenomen bij de brede groep van zowel minder- als meerderjarigen. Bijgevolg is het vaak niet mogelijk om een analyse te maken op basis van de volledige leeftijdsrange.

tussen verschillende vormen van geweld: iemand die slachtoffer werd van een bepaalde geweldsvorm loopt meer kans om ook slachtoffer te worden van een andere geweldsvorm. Bovendien is er niet alleen het feit dat slachtoffers moeten omgaan met het huidig slachtofferschap maar ook met de kans op toekomstig slachtofferschap en de daaruit voortvloeiende onveiligheidsgevoelens (VYNCKIER, 2012). In deze studie wordt duidelijk aangetoond dat slachtoffers hun kans op (nieuw) slachtofferschap hoger inschatten dan niet-slachtoffers en zich ook onveiliger voelen. Een vaststelling die bevestigt dat het aangewezen is om vooral die jongeren die reeds slachtoffer werden van specifieke tips te voorzien en hen te helpen een nieuwe slachtofferervaring te voorkomen?

De belangrijkste verdienste en meerwaarde van deze studie betreft echter de nauwgezette studie van risicofactoren met betrekking tot ervaringen met grof lichamelijk geweld². Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen vier groepen: jongeren zonder ervaring met slachtoffer- of daderschap; 'pure' slachtoffers (jongeren die alleen slachtoffer werden); 'pure' daders (jongeren die alleen dader werden); en een overlappende groep (jongeren die zowel slachtoffer als dader werden) – de zogenaamde 'victims-cum-offenders' (VAN DIJK, 1986). Door middel van dit onderscheid worden in de analyse op een heldere wijze enerzijds de factoren onderscheiden die belangrijk zijn als voorspellers voor de verschillende groepen (in overeenstemming met eerder onderzoek toont deze studie immers dat er heel wat risicofactoren zijn die zowel een rol spelen bij slachtoffer- als bij daderschap) en anderzijds deze die onderscheidend zijn voor een specifieke groep. Met andere woorden, op basis van de bestudeerde risicofactoren wordt een profiel gemaakt van de verschillende groepen. Zo zien we bijvoorbeeld dat 'pure' slachtoffers, op basis van de bestudeerde (achtergrond)kenmerken, enkel te onderscheiden zijn van de overlappende groep (victims-cum-offenders) door het druggebruik van deze laatste groep. Het is ook interessant dat er aandacht is voor beschermende factoren – al biedt dit in praktijk weinig mogelijkheden tot preventief beleid, gezien het blijkt te gaan om factoren waarop niet of moeilijk kan ingespeeld worden (zoals christelijk zijn, een stabiele thuissituatie hebben, goede cijfers halen op school). Deze studie biedt echter wel aanknopingspunten voor een preventiebeleid gericht op risicofactoren: omtrent slachtofferschap blijkt bijvoorbeeld dat het aangewezen is te focussen op jongere leerlingen en jongens en omtrent het voorkomen van daderschap (zowel puur daderschap als de transformatie van slachtofferschap naar daderschap) blijkt uit deze studie bijvoorbeeld dat er primair aandacht vereist is voor spijbelaars, jongeren die in aanraking komen met drugs en minder goede schoolcijfers halen.

Dat slachtoffer- en daderschap niet losstaan van elkaar, doch sterk gecorreleerd zijn, is een vaststelling die ook reeds afdoende werd aangetoond in tal van voorgaande onderzoeken. Hoewel de titel van het boek veelbelovend is, bleef deze lezeres echter wat op haar honger zitten omtrent de vraag rond de richting van het verband tussen (herhaald) slachtofferschap, risicogedrag/daderschap en de rol van risicofactoren. Er worden meermaals hypothesen geopperd ter ondersteuning van beide richtingen (zowel een transformatie van slachtoffer- naar daderschap als omgekeerd) zonder dat een rechtstreeks antwoord gegeven wordt. Dit komt wel aan bod in het kwalitatieve onderzoeksluik maar hier betreft het dan vooral *percepties* van praktijkprofessionals. Zicht krijgen op deze percepties en vaststellen dat de percepties van de praktijkdeskundigen over de vier groepen (gelukkig) niet ver liggen van de resultaten uit de kwantitatieve analyses is

² Voor de analyses van de overlap tussen daders en slachtoffers werd gebruikgemaakt van de Veiligheidsmonitor Voortgezet Onderwijs (VMVO). Hierin wordt onder 'grof lichamelijk geweld' verstaan: met elkaar vechten, in elkaar slaan of aftuigen, met een wapen bedreigen of een wapen gebruiken.

uiteraard van belang. Maar percepties van praktijkprofessionals over de transformatie van slachtoffers naar daders en omgekeerd en de interfererende rol van risicofactoren geven geen afdoend antwoord. Het betreft een moeilijk vraagstuk dat ook meer longitudinaal onderzoek vergt – wellicht één van de redenen waarom er na uitgebreid onderzoek nog geen afdoend antwoord werd gevonden. Niettemin kunnen gesprekken met daders en slachtoffers zelf mogelijk wel (gedeeltelijk) antwoord bieden op de vraag waarom iemand na een ervaring met geweld als dader (geen) slachtoffer wordt en waarom een slachtoffer van geweld nadien (niet) tot een dader transformeert. Welke belemmerende en bevorderende factoren en mechanismen spelen hier? Aangezien slachtoffers/daders niet enkel opereren vanuit achtergrondkenmerken en risicofactoren, maar hierbij ook beïnvloed worden door tal van sociale factoren, dient dit daarenboven ruimer bekeken te worden dan enkel vanuit pure risicofactoren. Om een voorbeeld te geven dat uit een onderzoek naar copingmechanismen van adolescente slachtoffers naar boven kwam: de (perceptie van) straffeloosheid, namelijk de (terechte) perceptie van het slachtoffer dat het slachtofferschap strafrechtelijk zonder gevolg bleef voor de betreffende dader, kan aanzetten tot eigenrichting en criminaliteit. Ook kan het slachtoffer gewelddadig reageren vanuit preventief oogpunt: vanuit angst voor een nieuwe slachtofferervaring en om (potentiële) daders af te schrikken (VYNCKIER, 2012). De vaststelling dat de bestaande normen anderen blijkbaar niet afschrikken, kan ook een normaliserend effect op het slachtoffer hebben (VAN DIJK, 1986).

Kortom, het helder en degelijk onderscheid in deze studie tussen ‘pure’ slachtoffers, ‘pure’ daders, jongeren zonder ervaring met geweld (als dader of als slachtoffer) en jongeren die zowel reeds slachtoffer als dader waren, en vooral de analyse van de rol van verschillende risicofactoren in het tot stand komen van deze groepen vormt een mooie en belangrijke aanzet tot meer (kwalitatief) onderzoek naar mechanismen achter de overgang van slachtofferschap naar daderschap en omgekeerd.

Referenties

- VAN DIJK, J. (1986). ‘Responding to crime: reflections on the reactions of victims and non-victims to the increase in petty crime’ In FATTAH, E.A. (Ed.), *From crime policy to victim policy: reorienting the justice system*. Houndmills: The Macmillan Press, 156-166.
- VYNCKIER, G. (2012). *De ervaring, beleving en coping van mid-adolescente slachtoffers van vermogens- en geweldsdelicten*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.